

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Живко Жеков – МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна,
член на научно жури в конкурс за заемане на академичната
длъжност „доцент“, обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ
бр. 48/28.06.2022 г., по Професионално направление 1.2. Педагогика
(Логопедия)

1. Съответствие на процедурата и подадената документация с действащата нормативна уредба

За участие в обявения конкурс е подала документи гл. ас. д-р Елена Кирилова Бояджиева-Делева, от ФНОИ на СУ „Св. Климент Охридски“, която е единствен кандидат за заемане на академичната длъжност „доцент“. Конкурсът е обявен в съответствие със Закона за развитието на академичния състав в Р България и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

2. Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.)

През 2004 г. гл. ас. ас. д-р Елена Кирилова Бояджиева-Делева завършва Специалност Логопедия, ОКС „Бакалавър“ във ФНПП на СУ „Св. Кл. Охридски“. 2006 г. се дипломира в МП програма „Комуникативни нарушения на развитието“, а през 2008 г. се дипломира в МП „Кинезитерапия на лица с невросоматични заболявания“ в същият университет“. През 2015 г. успешно защитава докторска дисертация в СУ „Св. Кл. Охридски“, ФНПП, към катедра „Специална педагогика и логопедия“ в професионално направление 1.2. Педагогика, Специална педагогика – Логопедия.

Професионалният път на гл. ас. д-р Елена Кирилова Бояджиева-Делева започва през м. март 2004 г. като стажант логопед; от 09.2004 г. – 12.2009 г., работи като логопед и от 12.2009 г. и до момента работи в СУ „Св. Климент Охридски“, ФНОИ към катедра „Специална педагогика и логопедия“ и катедра „Логопедия“, където последователно заема длъжностите „асистент“ и „главен асистент“.

В периода на преподавателската си работа участва активно в различни квалификационни курсове, научно-изследователски проекти и като изгражда с голямо желание и професионализъм своята академична кариера.

3. Преподавателска дейност

Като преподавател в катедрата по „Логопедия“ гл. ас. Делева разработва самостоятелно и в екип впечатляващо количество учебни курсове, свързани с дисциплините, които преподава. Води упражнения по над 12 учебни

дисциплини в специалност „Логопедия“, ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“ в редовна и задочна форма на обучение. Взема активно участие в академичния живот на катедрата и факултета.

Цялостната ѝ дейност като специалист и преподавател във факултета дават основание да се оценят много високо нейните качества и професионален опит във връзка с обявения конкурс.

4. Научноизследователска (художественотворческа) дейност

Приложените доказателства в голям брой научни форуми са потвърждение за активността и мотивацията на кандидата за развитие. Гл. ас Делева е посочила участие в 4 научни форуми (1 в България и 3 в чужбина). Постерни и научни съобщения на международни форуми 2 и 1 на национален форум. И над 7 научнопопулярни изяви - радиолекции, ТВ поредици, електронни платформи или подкаст.

Приятно впечатление прави съвместната работа на гл. ас. Делева със студенти и докторанти в научноизследователски и художественотворчески проекти; ръководство на студенти за участие с доклади на Студентски научен форум (2018; 2019); работа по университетски проект с участие на докторанти; участие със студенти в проект по програмата ERASM+ за периода 2020-2022 г.; ръководител на инициатива „Студенти помагат на студенти“ към Терапевтичната зала на ФНОИ (уч. 2021/2022 г.); ръководител на доброволческа инициатива за логопедична помощ за деца със студенти от II и III курс на специалност „Логопедия“ в периода 2018-2020 г.

5. Научна продукция

За участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ кандидатът гл. ас. Делева е приложила публикации от периода 2018 – 2022 г., който последва заемането на длъжността „главен асистент“. Участва в конкурса с 34 публикации както следва: 3 монографии (1 основен хабилитационен труд; 1 друга монография, която не е предложена за хабилитационен труд; 1 монография на базата на защитена дисертация за заемане на ОНС „доктор“); 1 учебно помагало; 1 глава в съавторство от колективна монография на английски език (реферирана и индексирана в Scopus); 2 студии, 24 статии (от тях 5 в съавторство, от които 2 със студенти и 1 с докторант); 6 реферирани и индексирани в световни бази данни с научна информация; 3 други публикации (2 постера, от които 1 в съавторство и 1 научно-популярна статия в съавторство). От предложените публикации 3 са на английски език в чуждестранни списания и издания (1 глава в съавторство в колективна монография, изд. Routledge, Taylor & Francis Publishing Group; 2 статии – списание Knowledge International Journal, 1 публикация на английски език в сборник от международна конференция в България, 1 публикация на

български език в чуждестранно списание (Knowledge International Journal) и 2 постера на английски език от международна конференция.

5.1. Съответствие с наукометричните показатели за заемане на академичната длъжност

Като цяло, научните трудове на гл. ас. Делева надхвърлят минималните национални изисквания (по чл. 2б, ал. 2 и ал. 3 на ЗРАСРБ), а също и изискванията на СУ „Св. Климент Охридски“ за заемане на академичната длъжност „доцент“ в научната област и професионалното направление на конкурса, както е видно в таблицата по-долу.

Група от показатели	Съдържание	Брой точки според минималните изисквания за доцент	Точки на кандидата
А	Показател 1	50	50
Б	Показател 2	0	0
В	Показател 3	100	100
Г	Сума от показателите от 4 до 10	200	517,5
Д	Сума от показателите от 11 до 13	50	340

5.2. Съдържателен анализ на представените научни трудове за участие в конкурса

Акцент в предложените публикации безспорно е монографията „*Диагностика на говора и нарушенията му в детска възраст*“, която разглежда в дълбочина етиопатогенезата на говорните нарушения в детска възраст и предлага съпоставителен и критичен анализ на тяхната клинична картина. Необходимо е да отбележим, че за първи път в монография по логопедия на български език се систематизират методите за скрининг и диагностика на говорните нарушения.

Другата монографията, която не е представена за основен хабилитационен труд – „*Оромоторна логопедична терапия: Теоретични аспекти и практическо приложение*“, показва високата компетентност на кандидата да съчетава и анализира теоретичните и практико-приложни аспекти на проблема. Прави впечатление първото в логопедичната литература у нас детайлно описание на връзката между оромоторните механизми на храненето и говора в контекста на онтогенетичното им развитие в норма и патология, а така също влиянието на вредните навици в оралната област и на ортодонтските нарушения върху храненето и говора. Монографията може да се използва като ръководство, на чиято основа да се планират сесиите по оромоторна терапия.

Научните статии и студиите могат да бъдат разделени в няколко тематични области: описание, диагностика и терапия на говорните нарушения, езикови нарушения на развитието, теоретично обосноваване на логопедичната

практика. От общо 22 описани в справката статии, 11 представят и анализират резултати от собствени емпирични изследвания, включително с големи извадки (повече от 100 изследвани лица). Три от статиите са свързани с успешно реализирани проекти. Останалите научни трудове също са в съответствие с профила на конкурса.

6. Научнотеоретични, практико-приложни, художественотворчески и други приноси

Безспорно приносно значение има стандартизираната авторска батерия „Тест за орални моторни способности“ (ТОМС), който е първият по рода си критериално ориентиран диагностичен инструмент у нас, съобразен със световните психометрични стандарти. (1.1.)

Като принос за логопедичната практика намирам и детайлното систематизиране на средствата на логопедичната оромоторна терапия според принципите на медицинската рехабилитация и описанието на миогимнастиката като система от упражнения, различна от класическата артикулационна гимнастика. (1.2.)

С приносно значение е и подробният анализ на типичното развитие на моториката, езика, говора и когнитивните процеси в ранна и предучилищна възраст и особеностите в развитието на тези сфери при деца с церебрална парализа. (1.3.)

Практико-приложен принос имат бланките и формулярите, предназначени за диагностичната, терапевтична и консултативна работа на студентите и стажантите по логопедия и за начинаещите практики. (2.1.)

Приносите от другите публикации можем да обединим в следните тематични области:

Област „Описание, диагностика и терапия на говорните нарушения“

Първи опит в българската логопедична литература за подробно дефиниране и анализ на понятието „орални моторни способности“ и йерархичното подреждане на свързаните с него понятия „оромоторика“, „оросензорика“, „говорен и артикулаторен праксис“. Предложен е модел на йерархията в изпълнението на говорни задачи за плавна превключваемост между три ключови позиции на артикулаторите, с оглед преценка на влиянието на семантичното и фонологичното кодиране над моторното планиране и програмиране. (4.1.) (5.23.). Предложена е компетентно обоснована и оригинална авторска класификация на средствата на оромоторната логопедична терапия. (5.22.)

На основата на емпирични данни от собствено изследване на 182 деца се изясняват връзките на типичното и нарушеното говорното развитие с нарушенията на хранителните механизми и избирателността към храни (5.12.).

Висока оценка заслужава задълбоченият обзор на моделите на вербална комуникация (4.2.), както и подробният терминологичен и концептуален анализ на детската говорна апраксия и опитите да се обоснове съществуването ѝ като самостоятелна нозологична единица (5.4.).

Област „Езикови нарушения на развитието“

Специфичните езикови нарушения са разгледани в контекста на билингвизма и мултилингвизма (3.1.). Обрисувани са спецификите по отношение на логопедичните услуги за деца с езикови нарушения в България в сравнение с картината в други 34 държави. Коментира се мястото на диагнозата „езикови нарушения на развитието“ на прогимназиален етап на обучение, степента на подкрепа от страна на специалистите (5.15.), влиянието на патологията върху равнищата на самооценка на учениците (6.1.) и факторите, от които зависи изборът на терапевтична стратегия в случаи на езикови нарушения (6.2.).

Област Теоретично обосноваване на логопедичната практика

Тук публикациите могат да се разпределят спрямо няколко основни линии:

- планиране на логопедичната терапия (5.3., 5.11., 5.14., 5.18., 5.19.) - приносът на статиите е в яснотата, която дават по отношение на планиране, организация, провеждане и отчитане на резултатите от логопедичната телепрактика в България по време на пандемията от Covid-19 за периода 2020-2021 г.;
- логопедични практики по ранна интервенция и превенция (5.2., 5.6.) - обосновава се необходимостта от по-ясно заявяване на мястото на логопеда като специалист в областта на ранната интервенция, както и диференцирането на ролята му от тази на специалния педагог;
- логопедично консултиране (5.1.) – представен е подробен анализ на съдържанието на понятието „логопедично консултиране“.

7. Лични впечатления

Представените за рецензиране научни трудове отразяват по безспорен начин високите професионални качества на кандидата. Споделям отличното си впечатление от научните и академични постижения на гл. ас. Делева. Тя е един изключително способен и амбициозен учен, който напълно отговаря на изискванията на конкурса, за който кандидатства.

8. Бележки, препоръки и въпроси

Нямам критични бележки и препоръки. Препоръчвам на колегата да продължи упорито да се развива и изяснява в избраните от нея научни области.

9. Заключениена оценка

В заключение мога убедено да заявя, че в научното творчество на гл. ас. Делева са налице голям брой теоретични и научно-приложни приноси. Документите и научната продукция, представени за участие в конкурса, отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, намирам за напълно основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Факултета по науки за образованието и изкуствата за избор на гл. ас. д-р Елена Кирилова Бояджиева-Делева на академичната длъжност “доцент” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Логопедия).

Дата: 10.11.2022 г.

Член на журито:

(доц. д-р Ж. Жеков)

